

Buckfast en carnica op Lüneburgerheide

Jan J. Speelziek

Dit jaar bracht ik met mijn eega de vakantie door op de Lüneburgerheide. Dat de bijen daarbij bijzondere aandacht zouden krijgen behoeft geen betoog. Dit gebied met een oppervlakte van 7.200 km² (ca. 20% van Nederland), is een uitgestrekt golvend landschap in Neder-Saksen, gelegen tussen de Elbe en de Aller. Het hoogste punt is de 169 m hoge Wilseder Berg. In dit gebied bevinden zich ruim 40 grote heidevelden, waarvan een dozijn als zeer omvangrijke reservaten kunnen worden aangemerkt; enkele daarvan doen dienst als militair oefenterrein, zoals bij ons in Harskamp en Oldebroek. Omdat heide een unieke vegetatie is, die slechts in het Atlantisch kustgebied voorkomt, staan deze heidevelden onder natuurbescherming.

Op bezoek bij korfimer Georg Klindworth

In de tweede week van augustus gingen we op pad, echter eerst nadat we zelf onze bijen hadden geplaatst op de uitgestrekte heidevelden van het Artillerie Schietkamp te Oldebroek. Gezien de kwaliteit van de heide hadden we toen al de blijde verwachting een fantastisch heidehoningjaar te krijgen. (*'t werd het beste heidehoningjaar van mijn leven!*) Eind augustus gingen we op de terugweg nog even aan bij de familie Klindworth in Klein Meckelsen, 15 km van het Nederlandse garnizoen Seedorf in de BRD. Georg Klindworth senior (1907-1988) was eens de grootste korfimer ter wereld. Dankzij deze 'Altmeister der Heideimkerei' kwamen er een 2 1/2 uur durende film en video over de korfimerij tot stand, gemaakt door het 'Institut für den Wissenschaftlichen

Film' in Göttingen, een schitterend historisch document over de oude Lüneburger korfimerij. Een echte bezienswaardigheid voor onze korfimers!

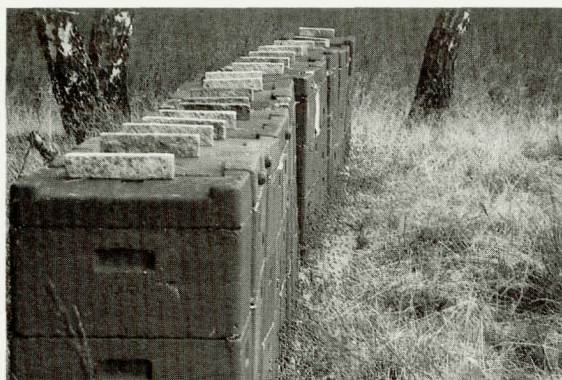
De heide was er door de voorafgaande regenperiode ongekend mooi. Verwachtingen voor een tophoningjaar werden alom gehoord. Vergrassing speelt er weliswaar ook een rol, maar lang niet zo ernstig als in ons land. Grote mesterijen (varkens, kalveren, kippen) komen daar niet voor, dus geen massale stikstofemissies. Mevr. Klindworth vertelde ons, haar man Georg junior (geb. 1943) was naar de bijen op de heide, dat hij reeds had gesproken van een super heidehoningjaar. Naast honderden kasten hadden ze dit jaar slechts 350 van de eens 1.500 korfvolken. Dat aantal was aan de lage kant, wat werd toegeschreven aan het slechte zwermseizoen. De verkoop van zwermen vormt er namelijk een belangrijke bron van inkomsten. Daar de Buckfastbij zeker geen uitgesproken zwermbij is had men daarvoor bij de Klindworths weinig interesse. De carnica was overigens in vergelijking met de vroegere zwarte heidebij ook al geen zwermbij.

Het belang van de Heidschnucken

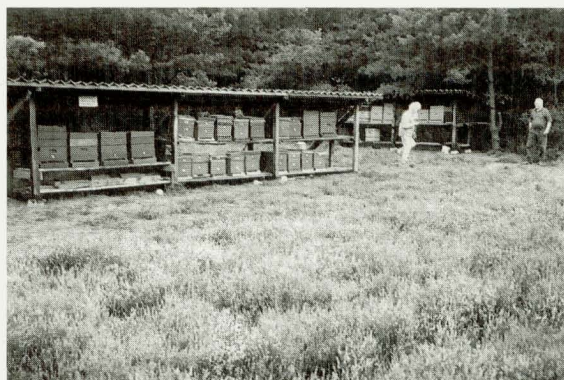
In Lüneburg stelt de overheid alles in het werk om de heide, het grote cultuurbezit van deze streek, in stand te houden. De festiviteiten die er gedurende de bloei-periode plaatsvinden zijn legio. De diverse plaatselijke heidekoninginnen getuigen ervan. Veel vakantiegasten trekken te voet, per fiets en auto door de paarse heidevelden. Langs de wegen staan bij veel boeren stalletjes met producten uit eigen bedrijf: vele soorten honing, 'Heidekartoffeln' (aardappelen), allerlei bessen, diervellen etc. Overal wordt er omtrent die tijd op de uitgestrekte akkers met de modernste middelen tarwe geoogst. De grote kudden schapen, de zogenoemde Heidschnucken, vormen een belangrijk onderdeel van de heide. Zij houden het gewas kort, zodat het jong blijft en niet gaat verhouten. Bovendien vreten ze de opslag (o.a. berken) weg met uitzondering van de jeneverbesstruiken, die bepalend zijn voor het heidelandschap. Deze dieren, ca. 15.000 stuks, zijn echter geen schapen zoals wij die kennen. Het zijn hoorndragers en oorspronkelijk afkomstig van de moufflons uit de mediterrane gebieden. Hun huiden leveren niet de bekende schapenwol maar gelijken op die van langharige honden. Het vlees daarentegen is zeer gewild, het is iets rood en smaakt als wildbraad.

Heideopstelling bij Hermannsdorf. Segeberger kunststof-kasten. Zie de massa aanvliegende bijen.

Artillerie Schietkamp Oldebroek. Vijf bijenvolken van een amateur-imker

Heide bij Schneeverdingen. Een voorbeeldige opstelling van de aloude Lüneburger Stülperkorven.

De bijenbezetting op de heide

312 Jaarlijks worden er op de heide omstreeks 12.000 bijenvolken geplaatst, grotendeels door beroeps-imkers. (Volgens de IKC-enquête 1994 telde ons land toen 84 heideimkers) Van oudsher staat er nog een aantal 'Bienenzäune', waarin met name korfvolken werden en nog worden ondergebracht. Deze stallen zijn moeilijk te vinden daar ze verscholen en beschut zijn opgesteld. Hierin hebben de korven weliswaar grotendeels plaats gemaakt voor kasten. Ook vrije opstellingen zoals wij die kennen komen er legio voor. Opvallend is daarbij het grote aantal varianten in kasten. Ook kunststofkasten, waaronder de bekende Segeberger kunststofkast komen we op veel plaatsen tegen. Deze kent voor zover onze waarnemingen juist zijn, alleen maar kamers van BK-formaat. Voor de heide ziet men dan drie kamers, waarbij de bovenste dienst doet als honingkamer. De capaciteit hiervan is aanmerkelijk groter (1.6 x) dan van onze Simplex-HK.

Op bezoek bij vader en zoon Stöckmann

Hoewel ik vanwege mijn militaire loopbaan in dat gebied reeds over de nodige contacten beschikte, gingen we na aankomst toch naar de VVV in Lüneburg. Binnen enkele minuten ontvingen we daar een fax van de Handelskamer met vermelding van alle grote bijenhouders in dat gebied. Ons eerste bezoek gold de beroepsimkerij van Wolfgang Stöckmann in Salzhausen-Gödenstorf. Met Wolfgang en zijn vader Karl Stöckmann hadden we een reeks interessante gesprekken. Senior Karl was geruime tijd voorzitter van de Duitse beroepsimkersbond. Vader en zoon zijn enthousiaste Buckfastimkers. Al hun bijenvolken stonden op de heide. De bedrijfsuitrusting waarmee de honing tonnengewijs uit de raten werd verwerkt tot in de eindfase in model-honingglazen was bewonderenswaardig.

Imkerdepot Holtermann

Daar we niet ver verwijderd waren van Brockel (bij Rotenburg) brachten we ook een bezoek aan het imkerdepot van Heinrich Holtermann. De vader van Heinrich, in 1996 overleden, was vóór Stöckmann ook vele jaren voorzitter van de beroepsimkersbond. Dit depot is het omvangrijkste groot- en kleinhandels-bedrijf in imkersartikelen van Noord-Duitsland. Via een wandeling door de magazijnen kwamen we in contact met allerhande nouveautés op imkersgebied. De ervaring leert dat het altijd de moeite waard is daar eens rond te kijken, waarna de portemonnee het meestal behoorlijk moet ontgelden.

Buckfast-enthousiastelingen

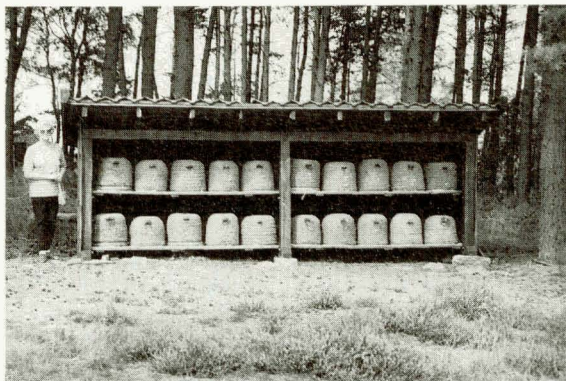
Een wel zeer bijzondere ontmoeting hadden we met Wolfgang Pientka en zijn vrouw Rosemarie in Boizenburg, aan de oostzijde van de Elbe ofwel in het voormalige Oost-Duitsland. Hij is van het kaliber van Wolfgang Stöckmann. Beide grootimkers werken met Buckfast bijen en kunnen het bijzonder goed met elkaar vinden. Deze Pientka heeft zijn uiterst moderne bedrijf samen met zijn vrouw en twee zonen van de grond af opgebouwd. Dat we een dermate goed functionerende imkerij daar in het voormalige Oost Duitsland aantreffen was een grote verrassing. Pientka heeft het voordeel over een eigen bevruchtingseiland voor de koninginnenteelt te beschikken. Dat is gelegen in de Oostzee ter hoogte van Lübeck. Ik zeg dit laatste met nadruk, want zoals bekend bezitten alle acht Duitse Waddeneilanden in de Noordzee ook bevruchtingsstations. Deze zijn echter exclusief toegankelijk voor carnica-imkers. Daar de beroeps-imkerij, evenals een groot aantal hobby-imkers in toenemende mate werkt en gaat werken met Buckfast-bijen, is dat een doorn in hun oog. Ondanks verwoede pogingen, aldus diverse imkers, weigert het Bijen-

instituut in Celle om ook maar één waddeneiland ter beschikking te stellen van de Buckfastimkers. Hoewel ook reeds politieke kanalen werden benut is dat tot dusver nog niet gelukt. De hoop is nu gevestigd op de komende nieuwe directeur die naar verluidt over een jaar de leiding van dat Bijeninstituut zal overnemen. Zo is er helaas een rivaliteit ontstaan tussen de carnica en Buckfastbelangen. Ik heb niettemin de indruk dat de opmars van de Buckfast daar niet te stuiten zal zijn. Op de markt in Lüneburg hadden we nog een gesprek met een oudere imker, die daar in zijn kraam alle soorten honing te koop aanbood. Op mijn vraag of het hier Buckfast- of carnica-honing betrof, antwoordde hij meer dan dertig jaar in alle tevredenheid met carnica's te hebben gewerkt en geen enkele noodzaak zag over te gaan op dat nieuwe Engelse 'ras'.

Ook bezochten we Eduard Pàc in Lüneburg, een oud-officier van de Bundeswehr. Hij was, zoals hij stelde door ervaring wijs geworden en daardoor reeds lang geleden overgegaan op Buckfastbijen. Hoe rustig en goed behandelbaar die waren demonstreerde hij op een groot boerderijcomplex in de naaste omgeving, waar hij zijn bijen heeft staan. Hij plaatst zijn bijen welbewust niet op de heide. Naar zijn mening bezit de heide er nog teveel cesium uit de tijd van Tsjernobyl (1986), in ieder geval de vermoedelijke hoeveelheid radioactiviteit was voor hem te hoog om er zijn bijen te plaatsen. In een nagesprek met hem en zijn echtgenote vernamen we hoe zij een combinatie van pollen en honing tot een uniek gezondheidsmiddel hadden samengesteld. Omdat het hier een tijdrovend proces betreft maakt hij er geen reclame voor en doet dat alleen voor zijn familieleden. Als herinnering aan die prettige ontmoeting ontvingen we zo'n potje van die pollenhoning als aandenken. Onbewust moest ik hierbij terugdenken aan de vroegere pollensrijke stamphoning ten tijde van de korfimerij.

Hobby-imkers in Soderstorf

Via een groot schild aan de weg en een prachtig verkoopstalletje voor het huis kwamen we in contact met Ilse en Klaus Wandelt, beiden fervente Buckfast-imkers. Hoewel Klaus een uitstekende job heeft in Hamburg, besteedt hij al zijn vrije tijd aan de imkerij. Toen we bij hen buiten aan de koffie zaten zette zich plotseling een hoornaar op mijn arm. Deze rovers vangen de bijen in hun vlucht voor de bijenstal. Tijdens het hierop volgende gesprek bleek dat hoornaars, mollen en slakken daar beschermde dieren zijn! Met behulp van een klein soort molentje op een ijzeren staaf, dat trillingen in de grond veroorzaakt,

Truppenübungsplatz Munster. Dankzij een toevallige ontmoeting met een Förster mochten we een kijkje nemen in het 'verboden gebied', waar een broer van hem twee bijenstallen had staan. (Barthold Busch, Im Orttal 115, 29633 Münster).

houdt hij de mollen uit zijn tuin. Hij bezit op de nabijgelegen heide een fraaie bijenstand. Verder een mooie 'Bienenzaun' met acht bijenvolken in het nabijgelegen Amelinghausen. Ter wille van de grote heidefeesten in dat dorp is die echter voornamelijk als demonstratiestand bedoeld. Genoemde volken zijn in feite afleggers, die wel vlogen maar echt niet de indruk wekten productieve heidevolken te zijn. Het was meer een aardigheid, die zij in overleg met de VVV hadden opgezet. De derde week van augustus zijn er in dat dorp grote heidefeesten. Een schone heidekoningin met hofhouding, omlijst door enkele muziekgezelschappen trok er veel vakantiegasten.

Slot

De grote variatie in de aangetroffen soorten raampjes, kasten en korven zou een afspiegeling kunnen zijn van de grote verscheidenheid aan imkers die wij er ontmoetten. Het enthousiasme en de liefde voor hun beroep, nevenberoep of hobby is vaak grenzenloos. Het was dan ook een bijzonder genoeg met velen van hen kennis te mogen maken. Wat de volgende eeuw betreft zal echter het toch al geringe aantal beroepsimkers, veelal wegens gebrek aan een opvolger, ongetwijfeld afnemen, terwijl het aantal dat de imkerij als hobby of nevenberoep uitoefent zich nauwelijks zal kunnen handhaven. De economische situatie in Duitsland, klimaat en afname van de drachtmogelijkheden zullen daarbij ongetwijfeld een rol spelen.

Tenslotte de opmerking dat bij een vakantie in de Lüneburgerheide niet verzuimd mag worden uitgebreid aandacht te schenken aan de vele cultuurhistorische aspecten van de stad Lüneburg en omliggende plaatsen.